অধ্যায় ৮ ঃ উত্তৰ ঔপনিৱেশিক কালৰ নাৰী আন্দোলন

অধ্যায় গাঁথনি

৮.১ উদ্দেশ্য
৮.২ পৰিচয়
৮.৩ তেলেঙ্গানা আন্দোলন
৮.৪ চিপ্‌কো আন্দোলন
৮.৫ দেশীয় সুৰা বিৰোধী আন্দোলন
৮.৬ ১৯৭০ চনৰ পৰা ভাৰতত নাৰী আন্দোলন
৮.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
৮.৮ অধিক জানিবলৈ
৮.৯ অগ্রগতিৰ খতিয়ান
৮.১০ আৰ্হি প্রশ্ন

৮.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- তেলেঙ্গানা আন্দোলনৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব
- দেশীয় সুৰা বিৰোধী আন্দোলনৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- চিপকো আন্দোলনৰ বিষয়ে জানিবলৈ সমর্থ হ'ব
- আন্দোলনসমূহত ভাৰতীয় মহিলাৰ অৱদানসমূহ অনুধাৱন কৰিব পাৰিব।

৮.২ পৰিচয়

ভাৰতবর্ষৰ স্বাধীনতাৰ পৰৱর্তী কালছোৱাক উত্তৰ ঔপনিৱেশিক কাল বোলা হয়। স্বাধীনতা লাভৰ লগে লগেই ভাৰতে বিভিন্ন ধৰণৰ সমস্যাৰ মুখামুখি হ'ব লগীয়া হয়। বহু বছৰ জোৰা ঔপনিৱেশিক দমনে আমাৰ থলুৱা শিল্প ধ্বংস কৰাৰ লগতে আমাৰ সম্পদসমূহকো হ্রাস কৰে। ঔদ্যোগীকৰণ, প্রযুক্তিৰ পৰিৱর্তন, নিৰক্ষৰতা, সক্রিয়তাৰ অভাৱ এই সকলোবোৰৰ ফলস্বৰূপে নতুন ব্যৱস্থাৰ সৈতে মোকাবিলা কৰাত মহিলাসকল অক্ষম হৈ পৰিছিল। এই সময়ছোৱাত সমাজ সংস্কাৰকসকলে সাংবিধানিক আৰু আইনী সুবিধাৰ সূচনা আৰু সমাজক সুৰক্ষা প্রদান আৰু বর্ণ, ধর্ম, জাতি আৰু লিংগ নির্বিশেষে সকলো নাগৰিকলৈ সমঅধিকাৰ প্রদান আৰু মহিলাসকলক সামাজিক বৈষম্যৰ পৰা উদ্ধাৰ আদি লক্ষ্য আগত ৰাখি ভাৰতীয় সমাজখনক সঠিক বাটেৰে লৈ যোৱাৰ চেষ্টা কৰিছিল। কেইটামান বিশিষ্ট আন্দোলন হ'ল— তেলেঙ্গানা আন্দোলন, চিপকো আন্দোলন, দেশীয় সুৰা বিৰোধী আন্দোলন। এই অধ্যায়ত আমি

এই আন্দোলনসমূহৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম।

৮.৩ তেলেঙ্গানা আন্দোলন

তেলেঙ্গানা আন্দোলন ১৯৪৬ চনত আৰম্ভ হৈ ১৯৫১ চনলৈকে চলিছিল। ই আছিল ভাৰতত যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ দুটা গুৰুত্বপূৰ্ণ বিদ্রোহী কৃষক সংগ্রামৰ এটা। তেলেঙ্গানা আন্দোলন (১৯৪৬-৫১) আছিল জনসাধাৰণৰ এক প্রতিবাদ, য'ত হায়দৰাবাদৰ পাতিল আৰু জাগীৰদাৰ আৰু নিজামৰ অত্যাচাৰী শাসনৰ পৰা মুক্তি আৰু অন্ন এই দুয়োটাই বিচাৰিছিল। নিজামৰ ব্যক্তিগত জমিদাৰীত কৃষকসকল আছিল গিৰিমিতিয়া অথবা নিজামৰ জমিদাৰীৰ কৃষকসকলৰ ওপৰত নিজাম আছিল শাসনকর্তা। জাগীৰদাৰী ব্যৱস্থাৰ অধীনত বিভিন্ন বেআইনী কৰ সংগ্রহ কৰাৰ লগতে ভূস্বামীসকলৰ দ্বাৰা কৃষকসকলক বলপূৰ্বকভাৱে বনুৱা কৰা হৈছিল। ইয়াৰ উপৰি দেশমুখ আৰু দেশপাণ্ডে (এখন জিলাৰ মুখ্য আয়কৰ বিষয়া যি মাটিৰ মালিকতো পৰিণত হৈছিল) বা নিজামৰ কৰ সংগ্রহ কৰোঁতাসকলে হাজাৰ হাজাৰ একৰ ভূমি হস্তগত কৰি তেওঁলোকৰ নিজৰ সম্পত্তিত পৰিণত কৰিছিল। এনেদৰেই কৃষকসকল তেওঁলোকৰ ইচ্ছাৰ বহতীয়া হৈ পৰিছিল। বলপূৰ্বক বনুৱাৰ ভেটি ব্যৱস্থা আৰু সকলো শ্রেণীৰ কৃষকৰ ওপৰত বিভিন্ন হাৰত বলপূৰ্বক মাচুল সংগ্রহ এক সাধাৰণ সামাজিক ঘটনা হৈ পৰিছিল। প্রত্যেক পৰিয়ালে তেওঁলোকৰ কোনোবা এজন সদস্যক ইন্ধনৰ বাবে কাঠ-বাঁহ সংগ্রহ, এখন গাঁৱৰ পৰা আন এখনলৈ ডাক কঢ়িওৱা, যোগান সামগ্রী কঢ়িওৱা আদি কামত পঠিয়াব লগীয়া হৈছিল। ভৰিত পিন্ধা জোতা, পাদুকা, কৃষি সৰঞ্জাম, বিভিন্ন ৰন্ধন পাত্র বা বস্ত্র বিনামূলীয়াকৈ ভূ-স্বামীসকলক যোগান ধৰিবলগীয়া হৈছিল। আন এক প্রথা আছিল যে কৃষকসকলৰ ছোৱালীবিলাকে ভূ-স্বামীৰ ঘৰত দাসী হিচাপে সেৱা আগবঢ়াব লাগিছিল। যেতিয়া ভূ-স্বামীৰ ছোৱালীৰ বিবাহ হয় তেতিয়া তেওঁলোকক প্রায়ে উপপত্নী বা ৰক্ষিতা হিচাপেও পঠিওৱা হৈছিল। যেতিয়া ভূ-স্বামীসকলৰ অত্যাচাৰ শোষণৰ সীমা চেৰাই কৃষকসকলক তেওঁলোকৰ ভূমিৰ পৰা উচ্ছেদ কৰিবলৈ পর্যন্ত আগবাঢ়ি গ'ল, তেতিয়া কৃষকসকলে প্রতিৰোধ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ১৯৪৬ চনত বিচুনুৰ, সূর্যপেত, বাবাচাহেবপেট আৰু কুল্লুৰৰ দেশমুখসকলৰ বিৰুদ্ধে বিক্ষিপ্ত সংগ্রামৰ আৰম্ভণি হয়। সামন্তীয় গৰাকীৰ দ্বাৰা যৌন শোষিত মহিলা আৰু অতি দৰিদ্রতা, দাসত্ব বন্ধনত হতাশাগ্রস্ত বৃহৎ সংখ্যক মহিলাই এই আন্দোলনত সাহসিকতাৰে যুঁজ দিছিল। মহিলাসকলৰ মাজত গতিশীলতা আৰু সূক্ষ্ম বিচাৰ শক্তি বৃদ্ধিৰ বাবে কমিউনিষ্ট দলে এক নাৰী সংগঠন গঠন কৰিছিল যি 'অন্ধ্র বনিথা' নামেৰে এক আলোচনীও প্রকাশ কৰিছিল। ইয়াৰ জৰিয়তে তেওঁলোকে বাল্য বিবাহৰ বিৰোধিতা, বিধৱা পুনর্বিবাহ আৰু মজুৰি বৃদ্ধি আদি বিষয়ত প্রচাৰ চলাইছিল।

ভূ-স্বামী আৰু সুদখোৰ ঋণদাতাৰ নিপীড়নত গুৰুতৰভাৱে আক্রান্ত কৃষি শ্রমিক আৰু ধপাতৰ পাত তোলা হিচাপে নিয়াজিত বৃহৎ সংখ্যক মহিলাই ভূমি, ভাল মজুৰি, ন্যায্যতা, খাজনা বা কৰ, নগদ ধনৰ বিনিময়ত যথোপযুক্ত সুত আৰু খাদ্য শস্য ঋণ আদিৰ কাৰণে এই সংগ্রামত

সংগ্রামী ৰূপত অৱতীর্ণ হয়। দাস শ্রেণীৰ মাজত ধর্ষণ, ভূ-স্বামীৰ জীয়েকৰ বিবাহত উপপত্নী হোৱা আদি প্রথা আছিল ব্যাপক। উচ্চ শ্রেণীৰ মহিলাসকলৰ শোষণ লুকুৱাই ৰখা হৈছিল যাতে তেওঁলোকে মুখামুখি হোৱা হিংস্রতা আনে দেখা নাপায়। সেয়েহে হিন্দু আৰু মুছলমান উভয়ৰে উচ্চ শ্রেণীৰ মহিলাই পর্দা প্রথা কঠোৰভাৱে মানি চলিছিল। বাল্যবিবাহ আৰু সৰুতে বিধবা হোৱাটো সমাজৰ সাধাৰণ ঘটনা আছিল। মহিলাৰ শিক্ষাৰ কথা শুনাই নাছিল। তেলেঙ্গানাত মুছলমান সামন্তীয় শাসনৰ সাংস্কৃতিক অৱদমনে মহিলাসকলক মূল সুঁতিৰ পৰা বহু আঁতৰাই ৰাখিলে। অন্ধ্র মহাসভা, যি মানুহৰ সাংস্কৃতিক পৰিচয় প্রতিষ্ঠাৰ বাবে প্রবল উদ্যম লৈছিল, তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ সংবিধান সংশোধনৰ এজেণ্ডা বা লক্ষ্যত নাৰী শিক্ষা আৰু অসামৰিক স্বাধীনতাকো অন্তর্ভুক্ত কৰিছিল। এনেদৰে বহু মহিলা সাংস্কৃতিক আন্দোলনৰ প্রতি আকৃষ্ট হৈছিল, অন্ধ্র মহাসভাৰ জৰিয়তে কাম চলাই যোৱা কমিউনিষ্ট দলৰ ওচৰ চাপি আহিছিল। যেতিয়া অন্ধ্র মহাসভাই তেওঁলোকৰ কর্ম আঁচনিত মৌলিক কৃষি সংস্কাৰক অন্তর্ভুক্ত কৰিলে এই মহিলাসকলো আন্দোলনত নিমজ্জিত হৈ পৰিছিল। সমাজৰ সকলো শ্রেণীৰ মহিলাই আন্দোলনটোত মহাশক্তিৰে আৰু দায়িত্ব সহকাৰে জঁপিয়াই পৰিছিল। উচ্চ আৰু মধ্যবিত্ত এই উভয় শ্রেণীৰ লগতে খেতিয়ক শ্রেণীৰ মানুহৰ সমর্থন লাহে লাহে অথচ নিশ্চিতভাৱে আন্দোলনৰ পক্ষে গতি কৰিছিল। কমিউনিষ্ট দলে বিধবা পুনৰ বিবাহ, বাল্যবিবাহ ৰোধ, নাৰীৰ বাবে শিক্ষা আৰু সুবিধা আদিৰ দৰে মহিলা সম্পর্কীয় সমাজ সংস্কাৰৰ বিষয়সমূহ গভীৰভাৱে লোৱাৰ উপৰি আন্দোলনটোক শক্তিশালী কৰিব পৰাকৈ মহিলাৰ সক্ষমতাৰো অনুসন্ধান কৰিছিল। আন্দোলনটোত সক্রিয় ভূমিকা গ্রহণ কৰা মহিলাসকল হৈছে— ডুবলা চলম্মা, চ কমলাম্মা, ৰেগুলা আচাম্মা, চিত্যলা আইলাম্মা, পেচাৰু সাতবাম্মা, মাল্লা স্বৰাজ্যম, দয়ানী কৈশল্যা, প্রমিলা টাইল, চাকিলাম লালিমাম্মা, বুলেম্মা, নৰচাম্মা, বজ্রাম্মা, চাইডাম্মা, চুগানাম্মা আদি।

অন্ধ্রপ্রদেশত কমিউনিষ্ট দলে তেলেঙ্গানা আন্দোলনৰ কাৰণে পৃষ্ঠ ভূমি হিচাপে সেৱা আগবঢ়াইছিল। তেওঁলোকে যোগান আৰু সাহায্যত ব্যৱস্থা কৰিছিল। ১৯৪৮ চনত আহমেদাবাদত ভাৰতীয় সৈন্যৰ প্রৱেশে নিজামক আত্মসমর্পণ কৰিবলৈ বাধ্য কৰে আৰু ৰাজাকৰ ব্যৱস্থা ভংগ কৰা হয়। সৈন্য বাহিনী তেতিয়া খেতিয়ক অভিমুখী হৈ পৰে। কমিউনিষ্ট দলক নিষিদ্ধ কৰা হয় আৰু দমন-নিপীড়ন বৃদ্ধি পায়। এসময়ত নিজামক সমর্থন কৰা ধনী কৃষক গোষ্ঠীয়ে তেওঁলোকৰ সমর্থন উঠাই লয় আৰু নিজামৰ শাসন অন্ত পৰে আৰু এই ক্ষুদ্র দলটো অৰণ্যাভিমুখী হয়। অৱশেষত ১৯৫১ চনত আন্দোলনটোৰ পৰিসমাপ্তি ঘটোৱা হয়। এই আন্দোলন প্রত্যাহাৰৰ পাছত কিছুমান পৰিৱর্তন সাধিত হয়। বলপূর্বক বনুৱা প্রথা লোপ পায়, গাঁওসমূহে সক্রিয় হৈ উঠে আৰু জনসাধাৰণে দাৰী প্রথা ঘূৰাই অনাত বাধা প্রদান কৰে। জনসাধাৰণৰ ৰাজনৈতিক, সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক এই সকলো প্রকাৰৰ বিকাশৰ বাবে উঠা ভাষাভিত্তিক অঞ্চল বিভাজনৰ দাবী পৰৱর্তী সময়ত আগবঢ়াই দিয়া হয়। বহু গুৰুত্বপূর্ণ সত্য এয়ে যে ইয়াত আছিল তেলেগু মানুহৰ মাজৰ পৰিৱর্তনকামী পৰম্পৰাৰ লক্ষ্য বা উদ্দেশ্য।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ কোনটো বর্ষত তেলেঙ্গানা আন্দোলন আৰম্ভ হৈছিল?

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ তেলেঙ্গানা আন্দোলনৰ লগত জড়িত তিনিগৰাকী মহিলাৰ নাম উল্লেখ কৰক।

.....

৮.৪ চিপকো আন্দোলন

চিপকো আন্দোলনৰ জন্ম হৈছিল উত্তৰ প্রদেশৰ গাঢ়োৱাল জিলাৰ আদৱানি নামৰ এখন সৰু পাহাৰীয়া গাঁৱত। ১৯৭২ চনৰ ডিচেম্বৰত এদল নিৰক্ষৰ আদিবাসী মহিলাই এই আন্দোলনৰ নেতৃত্ব দিছিল। পুৰণি বিশ্বাস যে অৰণ্য মানৱ জীৱনৰ আধাৰ স্বৰূপ বিশুদ্ধ বায়ু আৰু পানী যোগান ধৰোঁতা, কাঠ যোগাওঁতা আৰু ভূমিভাগ গঢ়াতহে গুৰুত্বপূর্ণ। এই পুৰণি বিশ্বাসৰ প্রতি এই আন্দোলন আছিল এক প্রত্যাহ্বান। এই দর্শনে আন্দোলনটোক বহু দেশত জনপ্রিয় কৰি তোলে। এই মহিলাসকলে প্রতীকিভাৱে গছবোৰৰ চাৰিওফালে ধর্মীয় ভাবনাৰ ডোলেৰে মেৰাই ৰাখিছিল। ১৯৭৮ চনৰ ফেব্রুৱাৰীত তেওঁলোক পুলিচৰ গুলীবর্ষণৰ মুখামুখি হৈছিল আৰু শেষত তেওঁলোকে গ্রেপ্তাৰ বৰণো কৰে। এই আন্দোলনটো সুন্দৰ লাল বহুগাৰে নেতৃত্বত বিভিন্ন গাঁৱত চলিবলৈ ধৰে। আন্দোলনটোৰ শ্লোগানৰ লগত পাঁচটা F জড়িত হৈ আছিল। এই পাঁচটা F হৈছে Food (আহাৰ), Fodder (ঘৰচীয়া জন্তুৰ দানা-ঘাঁহ), Fuel (ইন্ধন), Fibre (সুতা বা তন্তু) আৰু fertiliser (সাৰ)। দৰাচলতে এই পাঁচোটা জনসম্প্রদায়ৰ সকলো ধৰণৰ প্রাথমিক প্রয়োজনীয়তা পূৰণৰ বাবে যথেষ্ট। অর্থাৎ এই পাঁচটাই যিকোনো সম্প্রদায়ৰ লোকক স্বাৱলম্বী কৰি তুলিব পাৰে। চিপকো আন্দোলন তাত্ত্বিকভাৱে ভিতৰৰ পৰাই লিংগ অসমতাৰ বিৰোধী আছিল ঠিক এক প্রচলিত ৰাজনীতি আৰু অর্থনীতিৰো বিৰোধী আছিল। মহিলা আৰু শিশুবিলাকে ঘৰুৱা ব্যৱহাৰ বাবে খৰি সংগ্রহ কৰিছিল। ধানৰ নৰাৰ দৰে দহনীয় ফচলৰ অৱশিষ্টবোৰৰ কাৰণে তেওঁলোক অৰণ্যৰ ওপৰত নির্ভৰশীল আছিল। তথাপিও ইয়াক নিম্নমানৰ কাঠ-ইন্ধন হিচাপেহে বিবেচনা কৰা হৈছিল। সেয়েহে বনভূমিৰ কার্যকলাপে কাঠ-ইন্ধনৰ সহজলভ্যতা বৃদ্ধি কৰিছিল। উন্নত মানৰ ৰন্ধন চৌকা ব্যৱহাৰৰ বাবে উৎসাহ যোগোৱা উন্নয়নমূলক প্রকল্পৰ কাৰণে মহিলাসকল ইন্ধন সংগ্রহৰ শ্রমৰ পৰা ৰেহাই পাইছিল আৰু এই সময়খিনি আন কোনো উৎপাদনমূলক কার্যত খটুৱাব পাৰিছিল। ইয়াৰ উপৰি খাদ্য-শস্যৰ অনশিষ্টবোৰে হ্রাসপ্রাপ্ত মাটিৰ গুণাগুণ বৃদ্ধি কৰি কৃষি পৰিবেশ উন্নত কৰিছিল। আন্দোলনটোৱে খাদ্য যোগাওঁতা আৰু সংগ্রহ কৰোঁতা হিচাপে মহিলাসকলে ল'বলগীয়া বোজা আৰু হিংসাত্মক লুণ্ঠনৰ পৰা প্রাকৃতিক সম্পদসমূহ ৰক্ষা কৰিবলৈ তেওঁলোকৰ সংগ্রামী

মনোভাৱৰ মাজত সংযোগসমূহ বিচাৰি উলিয়াইছিল। চিপকোৰ মহিলাসকলে বিশ্বাস কৰিছিল যে গছবোৰো জীৱন্ত আৰু গছবোৰেও তেওঁলোকৰ দৰেই উশাহ লয়। সেয়েহে গছকো সমীহ কৰিব লাগে। কৃষি আৰু পশুপালনত সহায়তা কৰাৰ উপৰি অৰণ্যই ৰোগ প্ৰতিৰোধী ঔষধি গছ উৎপন্ন কৰে। পাহাৰীয়া মহিলাসকলে অভাৱ-অনাটনৰ দিনত ফল-মূল, শাক-পাচলি বা গছ-গছনি মূল আদি খাদ্য হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। এই অৰণ্যৰ সম্পদৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীলতা ধৰ্ম, লোক-সংস্কৃতি আৰু মৌখিক পৰম্পৰাৰ দৰে কিছুমান সামাজিক আৰু সাংস্কৃতিক পদ্ধতিৰ জৰিয়তে প্ৰথাগত ৰূপত প্ৰতিষ্ঠিত হৈছিল। বহু গছ-গছনিৰে ভৰা অঞ্চলে গছ-গছনি ৰোপণ আৰু অৰণ্য সংৰক্ষণৰ কাৰণে পাহাৰীয়া লোকৰ স্বভাৱজাত প্ৰচেষ্টাৰ চিন কঢ়িয়াইছিল। চিপকো আন্দোলন গছ-কটাৰ বিৰোধী আছিল। ১৯৭৪ চনৰ এপ্ৰিল মাহত এই মহিলাসকল যাৰ বছৰি আয় মাত্ৰ ১২৯ টকা, তেওঁলোকে গছ কটাৰ বিৰুদ্ধে থিয় দিছিল। প্ৰাকৃতিক পৰিৱেশ ৰক্ষাৰ কাৰণে জনসাধাৰণৰ জৈৱ পাৰিপাৰ্শ্বিকতা আন্দোলন হিচাপে ই ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় মহলত চৰ্চা লাভ কৰিছিল। পুৰুষসকল সমতললৈ প্ৰব্ৰজিত হৈছিল আৰু মহিলাসকলক নিঃস্ব অৱস্থাত প্ৰতিকুলতাৰ লগত যুঁজ দিবলৈ এৰি গৈছিল। বুঢ়া-বুঢ়ী আৰু শিশুবিলাককো তেওঁলোকক গতাই গৈছিল। মহিলাসকলে বাৰে বাৰে প্ৰশাসক আৰু ৰাজনৈতিক নেতাৰ প্ৰস্তাৱক প্ৰত্যাহ্বান জনাইছিল। জীৱ-জন্তু বা পশুধনৰ খাদ্য, ইন্ধন আৰু পানী অবিহনে আঁচনিবোৰ যে পক্ষপাতপূৰ্ণ হ'ব সেয়া তেওঁলোকে বুজি পাইছিল। এই আন্দোলনৰ পথত গাঢ়োৱাল মহিলাসকলে সফল নেতৃত্ব প্ৰদান কৰিছিল আৰু অৰণ্যৰ ভৱিষ্যৎ সম্পৰ্কে পুৰুষে সিদ্ধান্ত লোৱাৰ অধিকাৰ অথবা যিসকল বেয়াকৈ প্ৰভাৱিত হৈছিল তেওঁলোকৰ লগত আলোচনা অবিহনে চুক্তিৰ অন্তৰ্ভুক্তিৰ ওপৰত প্ৰশ্ন তুলিছিল। অৰণ্য আছিল এই মহিলাসকলৰ ঘৰৰ নিচিনা আৰু সেয়ে তেওঁলোকে ইয়াৰ গছ-গছনি কাটিবলৈ দিয়া নাছিল। আৰক্ষী বাহিনীয়ে সকলো ধৰণৰ দমনমূলক আৰু ভীতি-সন্ত্ৰাসৰ পদ্ধতি মহিলাসকলৰ অহিংস শক্তিৰ ওপৰত প্ৰয়োগ কৰিছিল। গৌড়া দেবী নামৰ এগৰাকী মহিলাই ২৭ গৰাকী গাঁৱলীয়া মহিলাক লগত লৈ ৰেণী অৰণ্যত ২৪১৫ জোপা গছ কাটিবলৈ যোৱা ঠিকাদাৰ, বন বিভাগৰ লোককে ধৰি সৰ্বমুঠ ৬০ জন লোকক অৰণ্যত প্ৰৱেশত বাধা দিছিল। যেতিয়া মহিলাসকলে অৰণ্য প্ৰৱেশৰ বাট বন্ধ কৰি দিছিল, সেই পুৰুষবোৰে সকলো প্ৰকাৰৰ ভাবুকি প্ৰদান আৰু মহিলাসকলক দুৰ্ব্যৱহাৰ কৰিছিল। কিন্তু মহিলাসকলে সাহসেৰে পিছহুঁহকিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিলে। এই আন্দোলনৰ গতিপথত গাড়োৱাল মহিলাই সফলতাৰে নেতৃত্বৰ ভূমিকা পালন কৰিছিল আৰু অৰণ্যৰ ভৱিষ্যতৰ ওপৰত পুৰুষৰ সিদ্ধান্ত লোৱা অধিকাৰ আৰু তেওঁলোকৰ লগত আলোচনা নকৰাকৈ কোনো চুক্তিত প্ৰৱেশৰ ওপৰত প্ৰশ্ন তুলিছিল।

৮.৫ দেশীয় সু�ৰা বিৰোধী আন্দোলন

অন্ধ্ৰপ্ৰদেশৰ মহিলাসকলৰ দেশীয় সু�ৰা বিৰোধী আন্দোলন আছিল ১৯৯০ৰ এক ঐতিহাসিক আৰু অতি বিশেষত্বপূৰ্ণ আন্দোলন। ঐতিহাসিকভাৱে খ্যাত বালা পৰিহিতা অন্ধ্ৰপ্ৰদেশৰ মহিলাসকলে মদ সেৱনৰ দৰে সামাজিক ব্যাধিৰ বিৰুদ্ধে চলোৱা যুঁজখন ভাৰতৰ

সামাজিক বুৰঞ্জীত সুৰা যুদ্ধ হিচাপে জনা যায়। অন্ধ্রপ্রদেশৰ মহিলাসকলে সুৰা বিক্রী আৰু সুৰা সেৱন বন্ধ কৰাৰ ক্ষেত্রত এক ঐতিহাসিক ভূমিকা পালন কৰিছিল। অৱশ্যে এই আন্দোলন কেৱল সুৰা বর্জনতেই সীমাবদ্ধ নাছিল। তেওঁলোকৰ জীৱন আৰু সংস্কৃতি বর্তাই ৰখা আৰু সুৰক্ষা প্রদানো ইয়াৰ লক্ষ্য আছিল। গাঁৱলীয়া মহিলাসকলে তেওঁলোকৰ পুৰুষসকলে আৰু সন্তানে মাদক দ্রব্য সেৱনেৰে নিজৰ লগতে পৰিয়ালসমূহ ধ্বংস কৰি তোলাৰ বিপক্ষে তেওঁলোকৰ কণ্ঠ তুলি ধৰিছিল। এই আন্দোলনটো অন্ধ্র প্রদেশৰ নেলোৰ জিলাৰ দুবগুণ্টা নামৰ এখন সৰু গাঁৱত আৰম্ভ হৈছিল। এই আন্দোলনৰ মূল কাৰণ ক'বলৈ গ'লে নেলোৰ জিলাত সফলতাৰে পৰিচালিত সাক্ষৰতা অভিযান। ১৯৯০ চনৰ ২ জানুৱাৰীত নেলুৰ জিলাত চৰকাৰীভাৱে ৰাষ্ট্রীয় সাক্ষৰতা অভিযানৰ আৰম্ভ হয় আৰু ১৯৯১ চনৰ জানুৱাৰীৰ পৰা ই ৰূপায়িত হয়। এই আঁচনিখন পৰিৱর্তনৰ আহিলা হিচাপে উন্নয়ন স্বীকৃতিৰে আৰু মহিলা সৱলীকৰণক গুৰুত্ব দি অতি উদ্ভাৱনীমূলক পদ্ধতিৰে পৰিচালিত হৈছিল। সেয়ে প্রচাৰৰ লক্ষ্য হিচাপে সাক্ষৰতাৰ বার্তা বিয়পাই দিয়া হৈছিল। পাঠ্যপুথি লিখন, জনপ্রিয় অভিনয় কলাৰ ব্যৱহাৰ আৰু জনসাধাৰণৰ মাজত সজাগতা সৃষ্টি কৰা হৈছিল। ইয়াৰ উপৰি সাংস্কৃতিক কমিটি গঠন কৰি গীত, নৃত্য-নাটক আৰু বাটৰ নাটৰ জৰিয়তে শিক্ষাৰ প্রয়োজনীয়তা, সাক্ষৰতাৰ অর্থ বুজাই দিয়া হৈছিল। এই মাধ্যমবোৰৰ জৰিয়তে সমস্যাসমূহ উপস্থাপন কৰাত বা ভাগ বটোৱাৰা কৰাই ই মহিলাসকলৰ মাজত এক নিকট সম্পর্ক গঢ়ি তোলাত সহায় কৰিছিল। তেওঁলোকে মদ সেৱনৰ দৰে কু-অভ্যাসৰ বিৰুদ্ধে যুঁজ দিবলৈ সিদ্ধান্ত লয়। মহিলাসকলে ভাবিছিল যদিহে মদৰ দোকানসমূহ বন্ধ হয়, পুৰুষবোৰে মদ বিচাৰি নাপাব। ফলত মদ খোৱা বন্ধ হ'ব। এই মহিলাসকলে পৰৱর্তী দিনত সমদল যাত্রা কৰি তেওঁলোকৰ গাঁৱৰ মদৰ দোকানসমূহ বন্ধ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। এই দুবগুণ্টা কাহিনীটোৱে অতি সোনকালে অন্য এখন ন-শিকাৰুৰ পাঠ্যপুথিত আডাভাল্লু একমেইটহে (Adavallu Ekamaithe) নামেৰে ঠাই পায়। যাৰ অর্থ হৈছে 'যদিহে নাৰীসকল একেলগ হয়'। এই পাঠটোৱে আন আন গাঁৱৰ তিৰোতাসকলৰ মাজতো বিদ্যুৎ সঞ্চাৰী প্রভাৱ পেলালে। তেওঁলোকেও ভাবিলে যে তেওঁলোকেও সেই কাম কৰিব পাৰে। বহু গাঁৱত মহিলা সমিতি গঠন হ'ল। তেওঁলোকৰ যুঁজখন ঠিকাদাৰ, আৱকাৰী বিভাগ আৰু নিজ ৰাজ্যৰ লগত জড়িত বৃহৎ বিষয়বোৰৰ লগত আছিল। মহিলাসকলে জানিব বিচাৰিছিল যে কিয় তেওঁলোকৰ গাঁওবাসীয়ে খোৱা পানী, ল'ৰা-ছোৱালীৰ বাবে বিদ্যালয় বা যথোপযুক্ত মজুৰি নাপায়? তাৰ বিপৰীতে যথেষ্ট পৰিমাণৰ মদৰ দোকান গাঁৱত আছে। সুৰাবিৰোধী আন্দোলন স্বতঃস্ফুতভাৱে নিম্ন শ্রেণী আৰু নিম্ন শ্রেণীৰ মহিলাসকলৰ মাজত আৰম্ভ হ'লেও ই সোনকালেই এক উন্মাদনা ৰূপত সকলো শ্রেণী আৰু জাতি-বর্ণৰ মাজত দেশীয় সুৰাৰ দোকান, আবকাৰী বিষয়া, দেশীমদৰ ঠিকাদাৰ আৰু এই ব্যৱসায়ত জড়িত ৰাজ্যৰ সকলো প্রশাসনীয় যন্ত্রৰ বিৰোধিতাতে গা কৰি উঠে। এইবোৰৰ বাহিৰেও মহিলাসকলে যাৰ বিৰুদ্ধে যুঁজিছে সিহঁতৰ কার্য পদ্ধতি আৰু আক্রমণকো বাধা দিছিল। মিষ্টাৰ ভাবীলাল গোপাল কৃষ্ণায়াহাৰ দৰে অভিজ্ঞ স্বাধীনতা সংগ্রামীৰ অনুপ্রেৰণামূলক পথ প্রদর্শনত আন্দোলনটোৱে

জিলাৰ সকলো গাঁৱলৈ বিয়পি পৰিল আৰু সাংগঠনিক গতিশক্তি লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ল। অতি সোনকালে সকলো দেশী মদৰ যোগানৰ উৎস বন্ধ হৈ পৰিল। সকলো ঠাইতে মদ সেৱনৰ বিৰোধিতাৰে স্বতঃস্ফুত আৰু একে সময়তে বিক্ষোভ হ'ল। অন্ধ্রপ্রদেশত দেশীয় সুৰাৰ বিক্রী বিৰোধী মহিলাৰ সংগ্রামত ২০ টা অৰাজনৈতিক সংগঠনে নিলাম বন্ধ কৰা আৰু সুৰাৰ উৎপাদন সম্পূর্ণৰূপে বন্ধ কৰাৰ কাৰণে যুঁজিছিল। এই আন্দোলনৰ মাজেদি মহিলাসকলে নিশ্চিতভাৱে বিজয়ী ৰূপত উলাই আহিছিল কিয়নো তেওঁলোকৰ শক্তি আৰু সামর্থ্যৰ ওপৰত থকা সজাগতাই সমাজখন পৰিৱর্তন কৰিবলৈ সক্ষম হ'ল। অতি গুৰুত্বপূর্ণ কথা যে দেশীয় সুৰাবিৰোধী আন্দোলন সমাজত পৰিয়ালকেন্দ্রিক হিংসা ৰোধ কৰাৰ ক্ষেত্রত এক ভাল উদাহৰণ। ই এক নাৰীবাদী দৃষ্টিভংগীৰে চোৱা বিষয় বিশেষত পৰিয়ালকেন্দ্রিক হিংসাৰ দৰে এক ব্যক্তিগত বিষয় আৰু ইয়াৰ লগত ৰাজ্য আৰু সমাজৰ বিষয়বোৰ লগ লাগি ডাঙৰ বিচার্য বিষয় হৈ পৰিছে। ঘৰুৱা হিংসা ব্যক্তিগত আৰু মহিলাই এই ক্ষেত্রত একো কৰিবলৈ সমর্থ নহয়, এনে ধৰণৰ ধাৰণাৰ ওপৰত ই প্রশ্ন উত্থাপন কৰিছে। এই আন্দোলনে মহিলাসকলক অসাধাৰণ আত্মবিশ্বাস আৰু মহিলা শক্তিৰ সজ্ঞানতা প্রদান কৰে। মহিলাসকলে তেওঁলোকৰ শক্তি অনুভৱ আৰু প্রয়োগ কৰি তেওঁলোকৰ লাভ পাবলৈ সক্ষম হৈছিল। মহিলাসকল বিজয়ী হৈ ওলাই আহিছিল কাৰণ তেওঁলোকে তেওঁলোকৰ শক্তি আৰু সামর্থৰ দ্বাৰা সমাজত পৰিৱর্তন আনিব পাৰিব বুলি বিশ্বাস কৰিছিল।

৮.৬ ১৯৭০ চনৰ পাছৰ পৰা ভাৰতত নাৰী আন্দোলন

উত্তৰ ঔপনিৱেশিক কালৰ প্রথম কেইটামান দশকত গুৰু চিন্তাৰ বিষয় আছিল সামগ্রিক অর্থনৈতিক বিকাশ। ই এটা দশকৰ পৰা আন এটা দশকলৈ চলি আহিছিল যি সমতা আৰু দৰিদ্রতা হ্রাসৰ দৰে বিষয়বোৰত উৎকণ্ঠা বৃদ্ধিৰ সাক্ষ্য বহন কৰে। লিংগ সম্পর্কীয় বিষয়বোৰ দৰিদ্রতাৰ লগতে অন্তর্ভুক্ত কৰা হৈছিল আৰু মহিলাসকলক উদ্দেশ্য কৰি কোনো বিশেষ আঁচনি নাছিল। এই সময়ছোৱাত মহিলাসকল আইন আৰু দুর্ভিক্ষ সহায়তা আন্দোলনৰ দৰে আন্দোলনত জড়িত হৈছিল যদিও ১৯৭০ চনলৈকে তেওঁলোকৰ ওপৰত চলি থকা শোষণ-নিপীড়নৰ বিষয়বোৰ দাঙি ধৰিব পৰা নাছিল। '৭০ চনৰ পৰা বেচৰকাৰী সংস্থা আৰু অন্যান্য সংগঠনে মহিলাসকলৰ উন্নয়নৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিবলৈ আৰম্ভ কৰে আৰু তেওঁলোকৰ সমস্যাবোৰৰ ক্ষেত্রত সামূহিক কণ্ঠেৰে আগবাঢ়ি যোৱাৰ পথ প্রদর্শন কৰে। এই তৃণমূল সংগঠনসমূহে কেনেদৰে মহিলা কল্যাণ সাধিত হ'ব আৰু সংঘবদ্ধ অংশগ্রহণমূলক শক্তি বা ক্ষমতাৰ পথ কি হ'ব তাক লৈ প্রশ্ন উত্থাপন কৰিছিল। এই সংগঠনসমূহৰ সফলতাক লৈ যেতিয়াই প্রশ্ন উঠিছিল, তেতিয়া প্রায়ে দেখা গৈছিল যে মহিলাসকলৰ সক্রিয়তাৰ মাজত বিৰাট সম্ভাৱনা, অনুভূতিপ্রৱণতা আৰু নির্ধাৰণ কৰিব পৰা ক্ষমতা উদ্ভাসিত হৈ আছে।

১৯৭৪ চনৰ টুৱার্ডচ ইকুইলিটি ৰিপোর্ট অনুসৰি নাৰী সমতাৰ কাহিনীটো পথ বন্ধৰ টুকুৰা টুকুৰ। ইয়াৰ হিচাপে প্রতিবেদনত কোৱা হৈছিল যে বহুতো উন্নয়নমূলক সামাজিক আইন

আৰু সাংবিধানিক প্ৰতিশ্ৰুতি সত্বেও মহিলাৰৰ অৱস্থানৰ উন্নতি বেছিকৈ হোৱা নাই। ৰাজনৈতিক, সামাজিক আৰু অৰ্থনৈতিক আদি বহু ক্ষেত্ৰত মহিলাৰ স্থান নিম্নখাপৰ। প্ৰতিবেদনখনত দেখুওৱা এটা দুখ লগা কথা হ'ল সমাজে এতিয়ালৈকে মহিলাসকলে উত্তৰাধিকাৰীত্ব লাভৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় বিধি এটা তৈয়াৰ কৰা নাই আৰু অনুষ্ঠানসমূহেও মহিলাসকলে তেওঁলোকৰ বহুমুখী ভূমিকা পৰিপূৰ্ণ কৰিব পৰাকৈ সক্ষম কৰা নাই। যৌতুক প্ৰথাৰ বৃদ্ধিৰ ঘটনাই মহিলাৰ মৰ্যাদা অধিক লঘু হোৱাৰ ইংগিত দিয়ে। প্ৰতিবেদনখনত এইটোও আঙুলিয়াই দিয়া হৈছে যে মহিলাসকলৰ সমস্যা সম্পৰ্কে যিবোৰ উৎসাহ-উদ্দীপনা স্বাধীনতা আন্দোলনৰ সময়ত পোৱা গৈছিল, বিগত দুটা দশকত সেয়া উদ্বেগজনকভাৱে হ্ৰাস পাইছে। উত্তৰ স্বাধীনতা কালত নাৰী আন্দোলনসমূহ যৌতুক প্ৰথা, মহিলাৰ কৰ্মৰ মূল্য বৃদ্ধি, ভূমি অধিকাৰ, মহিলাৰ ৰাজনৈতিক অংশগ্ৰহণ, দলিত প্ৰান্তীয় মহিলাৰ অধিকাৰ, মৌলবাদৰ বিকাশ, প্ৰচাৰ মাধ্যমত মহিলাৰ অংশগ্ৰহণ আদি বহু বিষয়ক লৈ আগবাঢ়িছিল। এই আন্দোলনে শিশু কন্যা, লিঙ্গ হিংস্ৰতা আৰু বিশ্বায়ন এই তিনিটা প্ৰধান বিষয় লৈ সমাজৰ বৃহৎ সংখ্যক মহিলাক আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। তৃতীয় পৰ্যায়ৰ নাৰী আন্দোলনৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ বৈশিষ্ট্যসমূহ (উত্তৰ স্বাধীনতা কালৰ পৰা ১৯৮৫ চনলৈকে) তলত দিয়া ধৰণৰ ১৯৭০ চনলৈকে এক ধৰণৰ নিষ্ক্ৰিয়তা বা মুক্ত ভাৰতৰ সামাজিক-অৰ্থনৈতিক পৰিস্থিতিৰ স্বাচ্ছন্দ্যই নাৰী আন্দোলনক প্ৰভাৱিত কৰিছিল। ১৯৬০ চনত অৰ্থনৈতিক সংকটে এনে এক পৰিৱেশ সৃষ্টি কৰিছিল য'ত মহিলা বিষয়ক উৎকণ্ঠা বৃদ্ধি পায় আৰু মহিলাসকলে আৰম্ভণি কৰা স্বনিয়ন্ত্ৰিত নাৰী আন্দোলন পৰিলক্ষিত হয় য'ত স্বনিয়ন্ত্ৰিত মহিলা দল বা সংগঠনসমূহে স্বাধীনতাৰ কাৰণে, যুঁজ আৰম্ভ কৰিছিল। সমমৰ্যাদাৰ আদৰ্শ আৰু মহিলাৰ কল্যাণৰ কাৰণে প্ৰয়োজনীয় সুবিধা ভাৰতীয় সংবিধানত অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছিল যদিও স্বাধীনতাৰ পূৰ্বৰ আইনসমূহেই বলৱৎ হৈ আছিল। ভাৰতীয় সংবিধানে পুৰুষ মহিলা উভয়কে সম অধিকাৰ প্ৰদান কৰিছে। সংবিধানৰ ১৫ আৰু ১৬ (২) অনুচ্ছেদত বৈষম্য নিষেধ কৰা হৈছে আৰু ১৪ নং অনুচ্ছেদত আইনৰ চকুত সকলো সমান হিচাপে গ্ৰহণ কৰা হৈছে। ১৯৫০ চনৰ প্ৰাৰম্ভিক কালছোৱাত হিন্দু বিবাহ আইন, হিন্দু উত্তৰাধিকাৰ আইন, যৌতুক প্ৰতিৰোধ আইন আৰু সম পাৰিশ্ৰমিক আইনৰ দৰে এক শ্ৰেণী আইন গৃহীত হয়। স্বাধীন ভাৰত এখন কল্যাণকামী ৰাষ্ট্ৰ হিচাপে উত্থানেও ভাৰতৰ নাৰী আন্দোলনৰ গতিপথক প্ৰভাৱিত কৰে। চৰকাৰৰ কেন্দ্ৰীয় সমাজ কল্যাণ বৰ্ডে কল্যাণক অগ্ৰাধিকাৰ দিয়াৰ লগতে মহিলা, শিশু আৰু সমাজৰ অনগ্ৰসৰ শ্ৰেণীৰ উন্নয়নৰ কাৰণে সেৱা আগবঢ়ায়। মহিলা কল্যাণক বিশেষ গুৰুত্ব আৰোপেৰে জনকল্যাণৰ অৰ্থে সাহায্য অনুদান আগবঢ়োৱাই আছিল এক ৰাষ্ট্ৰজোৱা অভিযান। ১৯৬০ চনৰ শেষৰ সময়ছোৱাক অৰ্থনৈতিক সংকট আৰু স্থবিৰতা, মূল্যবৃদ্ধি, ভূমিহীনতাৰ বৃদ্ধি আৰু গ্ৰাম্য আৰু চহৰীয়া অঞ্চল উভয়তে এনে ধৰণৰ ক্ষোভৰ উদ্‌গীৰণৰ সময় হিচাপে চিহ্নিত কৰা হৈছে। বাঁওপন্থী দলসমূহে এই সংকটৰ সুবিধা গ্ৰহণ কৰি সাংগঠিক আন্দোলন আৰম্ভ কৰিছিল যদিও মহিলাৰ বিষয়সমূহ লোৱা হোৱা নাছিল। তথাপি বৃহৎ সংখ্যক মহিলা সক্ৰিয় হৈ উঠিছিল আৰু গ্ৰাম্য, দুখীয়া, জনজাতীয়

আৰু উদ্যোগত কাম কৰা শ্রেণী আদি সকলো মহিলাই একেলগে সংগ্রামত অংশ লৈছিল। শ্রমিক মহিলা সংগঠন (মহিলা কর্মী সংগঠন)ৰ দৰে নাৰী সংগঠনসমূহে অত্যাৱশ্যকীয় সামগ্রীৰ মূল্যবৃদ্ধি, জালিয়তি আদিবোৰক আলোচ্য বিষয় হিচাপে গ্রহণ কৰিছিল। ১৯৭৩ চনৰ মূল্যবৃদ্ধি বিৰোধী আন্দোলনৰ চৰম অৱস্থাত আন্দোলনৰ সংঘবদ্ধ সন্মুখ সংগঠনটো চি পি আই (এম), সমাজবাদী দল আৰু আনকি অৰাজনৈতিক মহিলাৰ মাজৰ পৰা গঠিত হৈছিল। ৰাজনৈতিক দলসমূহে তেওঁলোকৰ নিজা ৰাজনৈতিক লাভৰ বাবে মহিলাসকলক সক্রিয় কৰি তোলে। ইয়াৰ ফলস্বৰূপে ভাৰতৰ কমিউনিষ্ট দলে নেচনেল ফেডাৰেচন অৱ ইণ্ডিয়ান ৱ'মেন নামৰ সংগঠন প্রতিষ্ঠা কৰিছিল। গ্রাম্য জনসাধাৰণৰ অর্থনৈতিক দুৰৱস্থা কিছুমান ৰাজনৈতিক দলে মনোযোগ আকর্ষণ কৰিছিল। খেতিয়ক মহিলাসকলৰ কর্ম অৱস্থাৰ উন্নতি প্রয়োজনীয় আছিল যদিও পত্নীৰ ওপৰত অত্যাচাৰ, সু�ৰাসক্তি, যৌতুক প্রথা আৰু যৌন আতিশর্য্যৰ দৰে উচ্চ শ্রেণীৰ মাজত থকা বিষয়সমূহেও মনোযোগ আকর্ষণ কৰিছিল। এনেদৰে ১৯৭০ চনৰ আগভাগত অভিজাত মহিলা সংগঠনসমূহে সাংস্কৃতিক কাম-কাজ আৰু সৌন্দর্য প্রদর্শনী আদি পৰিচালনা কৰিছিল। দৰিদ্র মহিলাসকলে এই গুৰুত্বপূর্ণ আন্দোলনবোৰ সুদৃঢ় কৰি তুলিছিল। ১৯৭৫ৰ পৰা ১৯৮৫লৈ এই দশকটোত স্বনিয়ন্ত্রিত নাৰী আন্দোলন উদ্ভাসিত হৈ উঠা দেখা গৈছিল। ১৯৭৫ চনটো আন্তঃৰাষ্ট্রীয় নাৰী বর্ষ হিচাপে ঘোষণা কৰা হয়। পৰৱর্তী সময়ত ইয়াক এটা দশকলৈ বঢ়াই দিয়া হয়। ১৯৭১ চনত চৰকাৰে 'কমিটি অন দ্যা ষ্টেটাচ অৱ ইণ্ডিয়ান ৱ'মেন (Committee on the Status of Indian Women চমুকৈ CSIW) নামেৰে ভাৰতীয় মহিলাৰ মর্যাদা আৰু অধিকাৰসমূহ পৰীক্ষা কৰাৰ লগতে ৰাষ্ট্র গঢ়ি তোলাত মহিলাই যাতে গুৰুত্বপূর্ণ যথোপযুক্ত ভূমিকা ল'ব পাৰে তাৰ বাবে পৰামর্শ আগবঢ়াবলৈ এখন কমিটি নিযুক্তি দিয়ে। কৃষি উদ্যান ক্ষেত্র, খনি আৰু অসংগঠিত উদ্যোগ আদিৰ দৰে বিশেষ কর্মক্ষেত্রসমূহত মহিলাক সমান কাম কৰিও পুৰুষৰ সমানে মজুৰি নিদিয়াটো আছিল নাৰীৰ বিৰুদ্ধে বৈষম্যৰ এক অংশ। কাম কৰা মহিলাৰ বাবে হোষ্টেল, আইনী সুবিধা আৰু শ্রমিক সংঘৰ (trade union) অধিকাৰ মহিলাসকলৰ বাবে সহজলভ্য নাছিল। অপুষ্টিৰ কাৰণে পুৰুষতকৈ মহিলাৰ মাজত মৃত্যুৰ হাৰ অধিক আছিল। মহিলাসকলে যৌতুকজনিত মৃত্যু, পত্নীৰ ওপৰত মাৰপিট, জাতিসমূহৰ মাজত থকা গণধর্ষণ, সাম্প্রদায়িক সংঘর্ষ, দলবদ্ধ ধর্ষণ, নাৰী নির্যাতন আদি হিংসাৰ সন্মুখীন নাৰীসকল হ'বলগীয়া হৈছিল আৰু এই ক্ষেত্রত প্রচাৰ মাধ্যমৰ বক্তব্যও আছিল গতানুগতিক বা একেসুৰীয়া। এইবোৰৰ উপৰি দৰিদ্রতা আৰু অৱহেলিত দলিত আৰু জনজাতীয় মহিলাৰ বহুতকে বলপূর্বক বেশ্যাবৃত্তিত নিয়োগ কৰা হৈছিল। স্বনিয়ন্ত্রিত নাৰী আন্দোলনে আন্তঃৰাষ্ট্রীয় মহিলা দশকতে আৰম্ভণি ঘটে আৰু ই মহিলাৰ সমস্যাবোৰৰ ওপৰত মনোযোগ আকর্ষণ কৰে। ১৯৭৫ চনৰ ৮ মার্চত প্রথমবাৰৰ বাবে আন্তঃৰাষ্ট্রীয় মহিলা দিৱস উদ্যাপন কৰা হয়। স্বনিয়ন্ত্রিত নাৰী আন্দোলনৰ গুৰুত্বপূর্ণ বৈশিষ্ট্য হৈছে যে এই আন্দোলন নাৰীৰ দ্বাৰাই সংগঠিত হৈছিল আৰু এই আন্দোলন নাৰীৰ নেতৃত্বতেই নাৰীৰ ওপৰত চলা শোষণ, নিপীড়ন, অন্যায় আৰু বৈষম্যৰ বিৰুদ্ধে যুঁজ দিছিল।

স্বনিয়ন্ত্রিত নাৰী আন্দোলনৰ সময়ত উজলি উঠা নাৰী সংগঠনবোৰক ৬টা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি। সেই কেইটা হ'ল—

- স্বনিয়ন্ত্রিত গোট যাৰ মুখ্য উদ্দেশ্য আছিল বিক্ষোভ আৰু সজাগতা সৃষ্টি।
- শ্রমিক সংঘ, কৃষি শ্রমিকৰ সংগঠন, গণতান্ত্রিক দল, জনজাতীয় দলৰ দৰে তৃণমূল বা জন আধাৰিত সংগঠনসমূহে পত্নীৰ ওপৰত মাৰপিট, ভূস্বামীৰ দ্বাৰা যৌন নির্যাতন, পুৰুষৰ সুৰাসক্তিৰ দৰে নাৰীজনিত সমস্যাবোৰ গ্রহণ কৰিছিল।
- কোনো কোনো দল বা গোটেই অভাৰী মহিলাক আশ্রয় গৃহ, কর্মসংস্থান আদি যোগান ধৰিছিল।
- ডাক্তৰ, উকীল আদিৰ দৰে পেছাদাৰী মহিলা সংগঠনসমূহে বৈষম্যৰ বিৰুদ্ধে বিক্ষোভ বিচাৰিছিল আৰু প্রায়ে পেছাদাৰী কর্মৰ বাবে বিকল্প গতিপথ সৃষ্টি কৰিছিল।
- ৰাজনৈতিক দলসমূহৰ নাৰী বাহিনী বা নাৰী দল।
- দলসমূহে নাৰী সম্পর্কীয় সমস্যাসমূহ গৱেষণা আৰু তথ্য লিপিবদ্ধ কৰিছিল।

ওপৰত উল্লেখ কৰা দল আৰু সংগঠনসমূহে মহিলাৰ সমস্যাবোৰ গ্রহণ কৰিছিল আৰু ইয়াৰ অধিকাংশ সদস্যই আছিল মহিলা আৰু তেওঁলোকে মহিলাৰ হকেই কাম কৰিছিল। চহেলী, মানুষী, স্ত্রী শক্তি, স্ত্রী মুক্তি সংগঠন, পেন্নুৰিমায়াকম আদি কিছুমান জনাজাত মহিলা সংগঠন। এই সকলো দল বা গোটেই মহিলাৰ ওপৰত চলা নৃশংসতাৰ দৰে বিষয়বোৰ দাঙি ধৰিছিল। তেওঁলোকে প্রচাৰ পুস্তিকা বিতৰণ, সমর্থন আদায়ৰ স্বাক্ষৰ সংগ্রহ, প্রতিবাদী সভা আয়োজন, জনসাধাৰণক সক্রিয় কৰাৰ কাৰণে প্রদর্শন কার্য আদি কৰিছিল। তেওঁলোকে পথ সভা, বাটৰ নাট, ব্যংগ, গীত-মাত আৰু পোষ্টাৰ প্রদর্শনীও অনুষ্ঠিত কৰিছিল। তেওঁলোকে মহিলাৰ মাজত সজাগতা সৃষ্টিৰ বাবে নাৰীবাদী আলোচনীও প্রকাশ কৰিছিল। ইয়াৰ বাহিৰেও স্বনিয়ন্ত্রিত নাৰী আন্দোলনে মহিলাৰ মাজত সাধাৰণ সজাগতা সৃষ্টি কৰিছিল। মথুৰা ধর্ষণ গোচৰৰ আইনী বিতর্কসমূহ প্রকাশ কৰিছিল। নাৰীক পণ্য বা যৌন প্রতীক হিচাপে দেখুওৱা বা বৱহাৰ কৰা বিজ্ঞাপন, প্রচাৰ প্রত্রিকা আদি আঁতৰ কৰিছিল। এই স্বনিয়িন্ত্রত আন্দোলনবোৰে যৌতুক বিৰোধী আৰু ধর্ষণ বিৰোধী প্রচাৰ কার্যৰ ওপৰত বিশেষ মনোযোগ দিছিল। নাৰী সম্পর্কীয় বহু বিষয়ত গৱেষণা হৈছিল। বিদ্যায়তনিক ক্ষেত্রত নাৰী অধ্যয়ন বিষয়টোৱে ১৯৭০ চনৰ সময়ছোৱাত অধিক গুৰুত্ব লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। ইয়াৰ ফলস্বৰূপে নাৰী আন্দোলনৰ হেঁচাত ধর্ষণ, যৌতুক, বিবাহ আদি আইনৰ সংশোধন কৰা হৈছিল।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৩ ঃ ভাৰতৰ স্বাধীনতাৰ পাছত গঠন হোৱা তিনিটা মহিলা সংগঠনৰ নাম লিখক।

.....

প্রশ্ন নং ৪ ঃ কোনটো অঞ্চলত চিপকো আন্দোলন আৰম্ভ হৈছিল?

.....

৮.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- বহু বছৰ জো�ৰা ঔপনিৱেশিক দমনে আমাৰ থলুৱা শিল্প ধ্বংস কৰাৰ লগতে আমাৰ প্ৰাকৃতিক সম্পদসমূহকো হ্ৰাস কৰে।
- ঔদ্যোগিকৰণ, প্ৰযুক্তিগত পৰিৱৰ্তন, নিৰক্ষৰতা, সক্ৰিয়তাৰ অভাৱ আদিৰ ফলস্বৰূপে নতুন পৰিস্থিতিৰ লগত মুখামুখি হোৱাত মহিলাসকলক অসমৰ্থ কৰি তোলে।
- এই সময়ছোৱাত সমাজ সংস্কাৰকসকলে সাংবিধানিক আৰু আইনী সুবিধাৰ সূচনাৰে ভাৰতীয় সমাজখনক এক গতি বিচাৰিছিল প্ৰদান কৰিব আৰু জাতি, ধৰ্ম, বৰ্ণ আৰু লিংগ নিৰ্বিশেষে সকলো নাগৰিকক সমতা প্ৰদান কৰি, নাৰী বৈষম্য দূৰ কৰি সমাজক সুৰক্ষিত কৰিব বিচাৰিছিল।
- তেলেঙ্গানা আন্দোলন ১৯৪৬ চনত আৰম্ভ হৈছিল আৰু ১৯৫১ চনলৈকে চলিছিল। ই আছিল যুদ্ধোত্তৰ ভাৰতৰ দুটা গুৰুত্বপূৰ্ণ কৃষক সংগ্ৰামৰ অন্যতম এটা।
- তেলেঙ্গানা আন্দোলন (১৯৪৬-৫১) আছিল হায়দৰাবাদৰ পাটিল, জাগীৰদাৰ আৰু নিজামৰ শোষণৰ পৰা মুক্তি আৰু খাদ্য উভয়কে বিচাৰি কৰা জনসাধাৰণৰ এক প্ৰতিবাদ।
- উত্তৰ প্ৰদেশৰ তেহৰী গাঢ়োৱাল জিলাৰ আদবানি নামৰ এখন সৰু পাহাৰীয়া গাঁৱত চিপকো আন্দোলনৰ জন্ম হয়।
- ১৯৭২ চনত নিৰক্ষৰ আদিবাসী মহিলাসকলে এই আন্দোলনৰ নেতৃত্ব দিছিল।
- ১৯৯০ চনৰ অন্ধ্ৰপ্ৰদেশৰ দেশীয় সুৰা বিৰোধী আন্দোলন আছিল এক ঐতিহাসিক আৰু অতি বিশেষত্বপূৰ্ণ আন্দোলন।
- বুৰঞ্জীখ্যাত বালা পৰিহিতা অন্ধ্ৰপ্ৰদেশৰ মহিলাসকলে সুৰা সেৱনৰ দৰে সামাজিক ব্যাধিৰ বিৰোধে চলোৱা যুদ্ধখন ভাৰতৰ সামাজিক বুৰঞ্জীত এক সুৰা যুদ্ধ হিচাপে জনা যায়।
- ১৯৭৪ চনৰ টুৱার্ডছ ইকুৱেলিটি ৰিপ'র্ট অনুসৰি মহিলাৰ কাৰণে সমতা কাহিনীটো ভংগুৰ।
- ইয়াৰ কাৰণ হিচাপে প্ৰতিবেদনখনত কোৱা হৈছে যে যদিও বহুতো প্ৰগতিশীল সামাজিক আইন আৰু সাংবিধানিক প্ৰতিশ্ৰুতি প্ৰদান কৰা হৈছে তথাপি নাৰীৰ মৰ্যাদাৰ বেছি উন্নতি হোৱা নাই।

৮.৮ অধিক জানিবলৈ

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1) Baig, Tara Ali. 1976. Women Power of India. New Delhi: Sultan Chand and Sons.

2) Banerjee, Narayan. 1992. Grassroots Empowerment Mimeograph. New Delhi: Center for Women's Development Studies.

3) Kumar, Radha. 1993. History of Doing. New Delhi: Kali for Women.

4) Lal, Ruby. 2004. Domesticity and Power in the Early Mughal World. Cambridge: Cambridge University Press.

৮.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ১৯৪৬

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ৰেগুলা আচাম্মা, চিত্যলা আইলাম্মা, পেছাৰু সাতবাম্মা।

৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ চহেলী, মানুষী, স্ত্ৰী শক্তি।

৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ উত্তৰ প্ৰদেশৰ তেহৰী গাড়োৱাল জিলা।

৮.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

চমু প্ৰশ্ন ঃ (উত্তৰ ১৫০ শব্দৰ ভিতৰত)

প্ৰশ্ন ১ ঃ স্বনিয়ন্ত্ৰিত আন্দোলনৰ সময়ত উদ্ভাসিত হৈ উঠা বিভিন্ন ধৰণৰ নাৰী সংগঠনৰ নাম উল্লেখ কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ ১৯৭০ চনৰ পৰৱৰ্তী নাৰী সংগঠনসমূহৰ বিষয়ে চমুকৈ লিখক।

ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন ঃ (উত্তৰ ৩০০ৰ পৰা ৫০০ শব্দৰ ভিতৰত)

প্ৰশ্ন ১ ঃ দেশীয় সুৰা বিৰোধী আন্দোলনৰ বিষয়ে এখন ৰচনা লিখক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ চিপকো আন্দোলনৰ লগত জড়িতা উদ্বেগ আৰু বিষয়সমূহ আলোচনা কৰক।

*** ***** ***